

Історія II

01-10-2026

Тиждень #16

Лекція #15:

Період національної свідомості (1960-1970)
(початок - закінчення)

Завдання (з книжки *Новітня історія України 1945-2001*):

Прочитати:

Лекція #16:

Шістдесятники
ст. 20-25

Виконати:

Написати відповіді на питання 1-10 на ст. 25 в книжці *Новітня історія України 1945-2001*.

Шістдесятники

1. 1960-і рр. в Україні ознаменувалися появою нового покоління письменників і культурних діячів. Вони відійшли від тем соціалістичного реалізму та експериментували в різних стилях і жанрах літератури, шукаючи за універсальними вартостями: правдою, красою і любов'ю. Вони вбачали в українській мові головний культурний та освітній чинник в Україні й викривали лицемірство й опортунізм своїх старших колег. Шістдесятники мали широку підтримку серед молодшої генерації інтелігенції.

2. В 1960-му р. в Києві постав Клуб творчої молоді, який гуртував своїх членів, давав їм можливість до виступів та приготував до публічних дебатів. У травні 1961 р. перед пам'ятником Шевченкові в Києві ця група виступила зі своїми творами. Цей дебют дав початок новій хвилі творчої енергії, яка підняла літературу й культуру на вищий щабель. Цей гурт людей, знаний як шістдесятники, не був якоюсь формальною групою чи течією. Вони просто зрозуміли, що настала можливість писати на різні теми, що можна викривати злочини партії і не боятися партійної цензури. Вони походили з різних сторін — Ліна Костенко, Іван Драч з Київщини, Ігор та Ірина Калинець з Львова, Василь Голобородько, Іван Світличний з Луганщини, Микола Вінграновський з Миколаївщини, Євген Сверстюк з Волині, Іван Дзюба з Донецька, Олесь Бердник з Херсонщини, Василь Симоненко з Черкас, Роман Іванчук з Коломиї. Більшість з них мали закінчену філологічну освіту, жили в Києві й Львові та працювали як письменники й журналісти.

3. Один з найвідоміших був **Василь Симоненко** (1935-1963). Він працював журналістом в Черкасах й писав поезії. У своїх віршах писав із викликом проти буденщини й русифікації. У „Лебедях Материнства“ кинув клич: „Можеш вибирати друзів і дружину, вибрати не можна тільки Батьківщину“. У вірші „Курдському брату“

Василь Симоненко

Ліна Костенко

Іван Драч

Симоненко закликає: „О, курде, бережи свої набої, але життя зайдів не щади“. Ці войовничі слова запали багатьом в душу, збудили їх з турбот про своє щоденне життя. Маніфест Симоненка став і маніфестом шістдесятників. У 1962 р. Симоненко брав участь у відкопуванні могил десятків тисяч людей, які загинули в часи Сталіна, на київських цвинтарях та в Биківні біля Києва й описав вражіння в пресі. Влітку 1962 р. Симоненка заарештували в дорозі до Черкас і били без причини. Він помер в 1963 р. Такий терор застосовували і до інших шістдесятників — за невідомих обставин загинула малярка Алла Горська і композитор Володимир Івасюк в 1979 р.

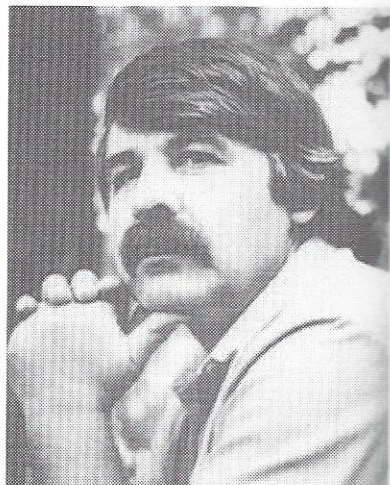
4. Серед перших шістдесятників була поетеса **Ліна Костенко** (р. н. 1930). Вона включилася в їх групу, хоч вже публікувалася з кінця Другої світової війни. Її поезії були в більшості ліричними, хоч деколи порушували гострі теми — зраду в „Думі про трьох неазовських братів“. Шукала за красою, любов'ю, правдою. Після початку репресій замовкає надовго. У 1980-их рр. вийшла її епічна „Маруся Чурай“, де Костенко майстерно показує життя й побут українців у Полтаві в часи гетьмана Богдана Хмельницького й роздумує, чи закон важливіший від справедливості. Багато молодші, але талановиті інші жінки-шістдесятниці — **Світлана Йовенко** і **Ірина Жиленко** в Києві та **Ірина Калинець** у Львові.

кого й роздумує, чи закон важливіший від справедливості. Багато молодші, але талановиті інші жінки-шістдесятниці — **Світлана Йовенко** і **Ірина Жиленко** в Києві та **Ірина Калинець** у Львові.

5. Поети **Іван Драч**, **Василь Голобородько**, **Дмитро Павличко**, **Микола Вінграновський** друкували свої поезії, деякі написали кіносценарії та брали участь в громадській роботі і за відновленої Української Держави мали відповідальні пости. Інші поети, наприклад, **Михайло Осадчий**,

Ігор Калинець, Василь Стус (1938-1985), Олесь Бердник, Михайло Мясукотко, потрапили за свою діяльність до концтаборів. Стуса в таборі убили.

Іван Драч (р. н. 1936) — плідний поет і громадський діяч. Його сценарії до фільмів „Ніж у сонці“, „Криниця для спраглих“ були сфільмовані режисером Юрієм Ілленком. Його поема „Чорнобильська Мадонна“ гнівно демаскувала облудну політику Горбачова в 1980-их рр. Пізніше Драч став на чолі громадської організації РУХ і брав участь в боротьбі за відновлення Української Держави.

Василь Голобородько

Василь Голобородько (р. н. 1945) з Луганщини. Учився в Київському університеті. Писав вірші в „наївному“ світосприйманні. Дивився на світ крізь призму далеких поганських часів і сприймав його як казку або демонологічне явище. Видав збірки поем „Зелен день“ та „Летюче віконце“.

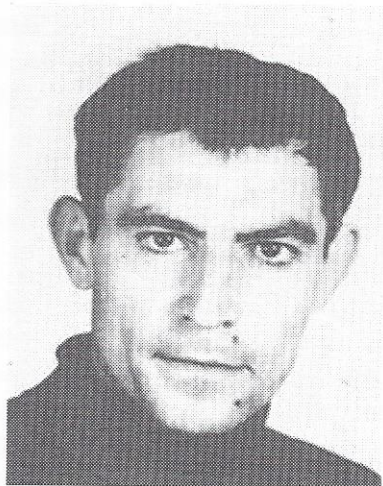
Дмитро Павличко (р. н. 1929) з Івано-Франківщини. Поет-епік. У нього ставлення до рідної мови — найважливіший критерій. Поєми „Земля“, „Іван Загайчук“ висвітлюють його світогляд. Громадський діяч і пізніше посол до Словаччини та Польщі, депутат Верховної Ради.

Микола Вінграновський (р. н. 1936) — письменник, кінорежисер, сценарист і кіноактор. Його збірка віршів „Атомні прелюдії“ викликала зацікавлення своїми незвичайними темами. Виграв нагороду за історичний роман „Северин Наливайко“.

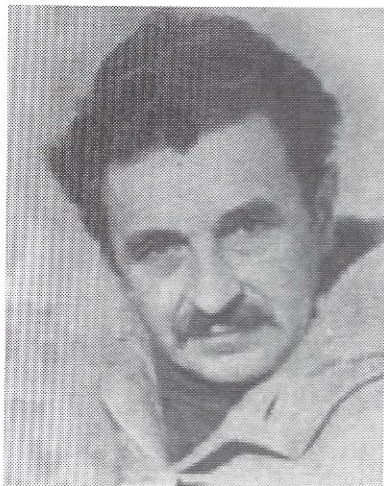
Михайло Осадчий (р. н. 1936) жив у Львові, де й вийшла його збірка поезій „Місячне поле“. В 1966 р. засуджений на довгі роки. Написав книжку „Біль-

Микола Вінграновський

Василь Стус

Євген Сверстюк

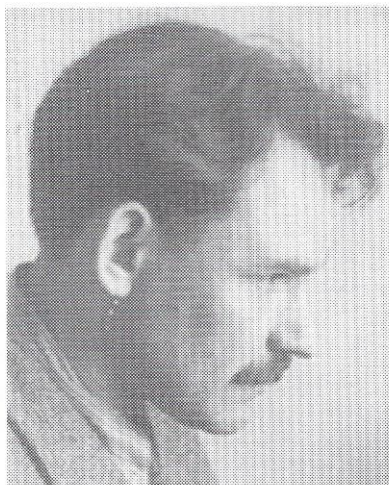
мо“ (катаракт), яка вийшла поза Україною багатьма мовами.

Ігор Калинець (р. н. 1939) із Львівської області. Пише на релігійні теми. Його збірка „Вогонь Купала“ та інші в самвидаві були причиною його засудження до концтаборів.

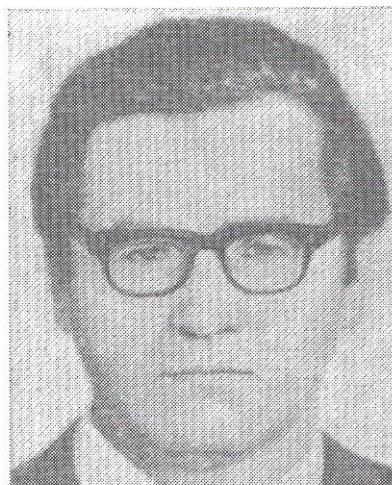
Василь Стус (1938-1985) з Вінниці. Поет і журналіст. Видав збірки поезій „Свіча в свічаді“, „Золоті дерева“ й „Палімпсести“. Писав, що „поет — це людина, що пише вірші, а людина насамперед — добродій“. В Стуса сонети — внутрішній світ поета. Уперше він сидів у в'язниці в 1972-1977 рр., вдруге — в 1980-1985 рр.

Олесь Бердник (р. н. 1927) — письменник-фантаст, автор-мрійник, займається темою Зоряної України, позапланетним життям — „Зоряний Корсар“. Раніше написав книжку „Сини Світоvida“ про життя Кия, Щека і Хорева. Тепер — голова релігійної секти.

Літературні критики **Євген Сверстюк** (р. н. 1938) і **Іван Світличний** (1929-1993) відсиділи довгі роки в Сибіру. Сверстюк займався філософськими та релігійними темами — такі загальні цінності, як чесність, пошана до свого історичного минулого („Собор в риштованні“, „Котляревський сміється“). Сверстюк твердить, що не можна перебудувати суспільство без перебудови людини (див. його твір „Блудні сини України“). Іван Світличний працював в редакції журналу „Радянське літературознавство“, видав книжку про літературну критику „Художній метод“ і разом із Сверстюком представляв нових письменни-

Іван Світличний

Іван Дзюба

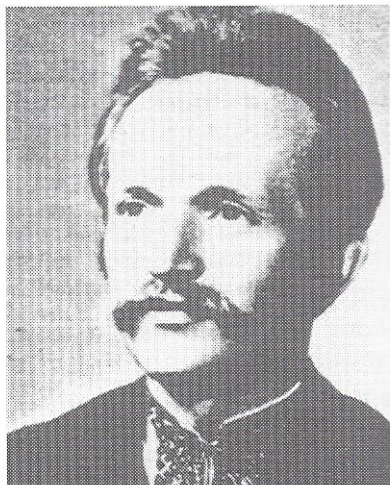
ків в різних журналах. Також видав самвидавком „Гранатові сонети“, які потім вийшли за кордоном. Його засудили до 12 років концтаборів і заслання, звідки він повернувся інвалідом й помер в 1993 р.

7. Письменники-прозаїки:

Іван Дзюба працював критиком в журналі „Вітчизна“. Написав аналітичну працю „Інтернаціоналізм чи русифікація“ для Української комуністичної партії, де показав, як Москва постійно русифікує Україну. Після падіння Шелеста був засуджений за антирадянську діяльність до ув'язнення. За президента Л. Кравчука був міністром культури (1991-1994).

В'ячеслав Чорновіл (1938-1999) — журналіст, обороняв шістдесятників. В 1967 р. написав книжку „Лихо з розуму“ в якій описав, як радянський уряд арештовував письменників за оборону української мови, культури та традицій. Ув'язнений в 1968-1969 рр. Голова РУХу й член Верховної Ради.

Іван Білик написав повість „Меч Арея“ про легендарного героя Бог-

В'ячеслав Чорновіл

дана Гатила (Атила) як предка київських часів з V ст. **Роман Іваничук** — автор історичних повістей з різних часів української історії. Був депутатом Верховної Ради.

Валентин Мороз був ув'язнений на 14 років концтаборів. Написав „Репортаж з заповідника імені Берії“ та „Серед снігів“ — есеї з побуту в радянських таборах суворого режиму.

8. Діяльність цих та інших шістдесятників, зокрема малярів **Панаса Заливахи**, **Алли Горської**, журналіста **В'ячеслава Чорновола** та їх численних прихильників, привели до похваллення в різних ділянках української культури. Їм сприяли також багато незадоволених численними приїздами росіян в Україну, конкуренція з ними за кращі посади в уряді, вимушеним виїздом українських фахівців за кордон України, зокрема в Росію.

9. Із шістдесятниками воювали вороги будь-якої лібералізації режиму, українського націоналізму чи культурної автономії. Такі люди, як ідеолог Комуністичної партії України В. Маланчук або директор Інституту української мови Академії Наук А. Скаба чи інші директори Інститутів (історії, літератури), давали виправдання терору КГБ і їх шефу в Києві Федорчуку, що люто розправлялися з шістдесятниками.

Поясніть слова:

соціал-реалізм
маніфест
лібералізація

універсальні вартості
прозаїк
маляр

Дайте відповіді на запитання:

1. Що зробили шістдесятники для віднови української культури?
2. Назвіть трьох поетів-шістдесятників.
3. Назвіть трьох письменників-прозаїків з цієї групи.
4. Коли розпочали свою діяльність шістдесятники?
5. Ким за фахом були шістдесятники?
6. З яких частин України вони походили?
7. Назвіть двох критиків.
8. Хто з них писав історичні повісті?
9. Хто допомагав шістдесятникам?
10. Хто був їхнім ворогом?